

Թիւնը կ'արշաւէ : Բնութեան օրէնքը զայն դէպ ՚ի այս նպատակը կ'ուզէ , ուստի երկրագնդիս վերանորոգութիւնը պատկ պիտի լինի , թէ այս ընթացքը առաջին անգամ քիչ մը յամրաբայէր , սակայն պէտք էր այսպէս լինել , առաջին ճշմարտութիւնք աւելի դժուարին են յայտնելու , բայց այսօր շարժմանքը կը ճեպէ եւ յառաջագիմութիւնք կը բազմապատկին :

Միութիւն Ատուծոյ ,

Միութիւն մարդկային սեռին .

Սէր մարդկութեան ,

Զնչումն ցեղից .

Զնչումն դերութեան :

Քաղաքացւոյ իրաւունքը մարդկային իրաւանցը հպատակեցնել :

Եւ իղձի ազատութիւն :

Աւել ուշով գիտեցէ՛ն իմանեաց բոլոր անձանսթ ճշմարտութիւնք , եւ այժմեան բոլոր ծանօթ ճշմարտութիւնք : Բոլորն ալ կը ներդաշնակին բնութեան օրինաց , բայց այս յառաջագիմութիւնք շարժացման նախկին տարեքն են միայն : Մեղի կը մնայ գործելու , որչափ որ մեր տկունք պիտի տեսնեն մեղաց յաղթանակը եւ առաքինութեան հալածանքը , որչափ որ ժողովրդական զանգուածք՝ իմաստութեանն եւ հոգւոյ տշնիւ զարգացումներէն զրուած պիտի լինին , զմեզ վայրենութենէն կ'անջատէ , որչափ որ մասնաւոր ցեղք գերութեան դատաւարտեալ պիտի լինին , (ինչպէս Ամերիգայի մէջ խափշեկք , Մպտավիայ եւ Վալաքիոյ մէջ Պահիսիայիք) այսինքն մարդը իւր նմանը վաճառքի եւ գրաստի անունով պիտի ժառանգէր , որչափ որ երկրագնդիս մեծ մասի մը վրայ , Հրէայք զրկուած պիտի լինին աշխարհաւարական եւ քաղաքակրթական իրաւունքներէն , թէ մարդիկ ազնուական եւ սինգքոր ցեղերով պիտի բաժանուին : Թէ աշխա-

տութիւնը անարդուած պիտի լինի եւ աշխատաւորք արհամարհուած : Ահա ջապէս որչափ որ մութացիկք բռնաւորք եւ դահիճք պիտի լինին , եւ մարդկային արիւնը պիտի հոսէ երկրիս վրայ , օրէնքը երբէք կատարուած չը պիտի լինի , կատարելութեան գործն է մի առ մի բոլոր նախատեսաց եւ անձկութեանց զգեստներէն մերկացընել , որով ընկերութիւնը ծնած ժամանակ զմեզ կըղգեցուցանէ , երկնային ճակատագրային օրէնք որ եւ է հանգըստութիւն չը թողուր մեղի , որ մարդկային սեռին կը խօսի ինչպէս մահը Պօսուէի մէկ տակալի գործին մէջ կ'ըսէ մարդուն : « Յառաջ , յառաջ , եւ բոլոր քաղաքակրթեալ ժողովուրդք իւրեն կը պատասխանեն հայելով երկինքը թէ արդէն մենք սրընթաց կ'արշաւէինք » :

Էմմե-Մարտէն
1875. Մարտ 25.

Թարգ .
Մարտի 25. Թ.
Գաղլէան , Ուրբա-
նոս .

ԵՐԴՈՂ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐ

Մէկ գաւառի մը մէջ գեղեցիկ գիւղ կար , որուն չորս կողմը պրտաւորութեամբ ծառերու պրտիներ կը գրտնուէին , գարունը այս ծառերը կը ծաղկէին , եւ զուարճալի բոյր կը սփռէին իւր ճիւղերուն վրայ . ինչպէս շրջակայ ցանկերուն վրայ . փոքրիկ թռչնոց եւ բամ մը կը բուռնէին , որ իրենց քաղցր դայրայիկներով օդը կը հնչեցնէին . աշունը այս ծառերը խնձորով , տանձով եւ դամնով կը բեռնաւորուէին : Բայց ահաւասիկ շատ մը չար տղաքներ սկսան թռչնոց բոյները աւրել :

այն օրէն ՚ի վեր այս հիւրատեաց գաւառը տակաւ առ տակաւ թողուցին . աղ գարնան գեղեցիկ առաւօտները իրենց երգոց ձայները չը լսուեցան . որդտեղները ըսիկ և արտւր մնացին . տուններուն վնասակար թրթուռները զոր ատեն մը թռչունները կը ջնջէին , սոսկալի եղանակաւ սկսան բաղմաւ պատկել ծաղիկները եւ տերեւները խանձելին . այնպէս որ ծառերը իրենց տերեւներէն մերկ մնացին , ինչպէս ձըմեռուան մէջ տեղ . և չար տղաքները որ յառաջագոյն քաղցրահամ պտուղները կը վայելէին առատութեամբ , աւսնոց ածիլը չը տեսան :

Մեր ամենամեծ բարութեան համար Աստուած բնութիւնը կը կարգադրէ , կանոնը խանգարելը ինքը զինքը պատժել ուղիւ կը նշանակէ :

ՍՐԻՆԳ ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ

Մէկ թագաւոր գանձապետ մը ունէր , որն որ հովուական վիճակէն իր տաղանդով և յատկութեամբ մինչեւ բարձր պաշտօնի հասեր էր . թըշնամիները այս բարձր յաջողութեան վրայ նախանձա՞՞՞ զանի ամբաստանեցին իշխանին քով . թէ տէրութեան գանձերը իրեն շահուն կը ծառայեցը ներ . աւելցուցին թէ մասնաւոր քաբայրի մը մէջ մէկ երկաթէ դռով ամբարցած կը պահպանէր :

Թագաւորը ուղեց ստուգել գործը . այցելութիւն ըրաւ գանձապետին , և ցուցնել տուաւ բոլոր յարկերը . և նշմարեց երկաթէ դռն մը , հրամա-

յեց որ բանան , այս տեղ մնած ժամանակ ինչ եղաւ իր զարմանքը , մի միայն չորս որմերը նշմարեց , և բոլոր կահկարասիք էին , գեղջկական սեղան մը և յարդէ աթոռ մը , սեղանին վրայ կը գտնուէին հովուական սրինգ , ցուպ , եւ մէկ մախալ , պտտուհանը կանանչազարդ մարգտգետիններու և անտառախիտ ըններու վրայ կը նայէր :

Իմ տղայութեանս ատեն , ըսաւ գանձապետը , ես կը սրահպանէի իմ ոչ խարներս , դու սիլ իմ թագաւորս , զիս ձեր պալատը հրաւիրեցիք , իմ այս աստիճան հասնելէն ՚ի վեր օրը մէկ ժամ իմ նախկին վիճակիս քաղցր զբարձութիւնները ՚ի յուշ կածէի , և ես իմ սրինգովս կը կրկնէի այն երգերը , զոր ատեն մը ՚ի փառաբանութիւն Աստուծոյ կ'երգէի : Ա՛հ , Տէր Արքայ , թող տուր որ վերագանամ իմ հայրենեաց դաշտերը , որ պալատի ամեն սերձութեանց մէջէն աւելի գերերջանիկ կեանք մը ունէի : Թագաւորը շատ բարկացած վատ պալատականներուն դէմ , որ կը զրպարտէին այս բարեբարոյ մարդը , գրկեց պալատելով , որ զինքը բնաւ չը թողու : Ոչ ոսկին , ոչ մեծութիւնը մարդս երջանիկ կ'ընէ :

Ճշմարիտ երջանկութիւնը առաքելնի սրտի մէջ կը գտնուի :

1875 Մարտ 25 Թարգ. ՚ի Գաղէարէնի
Ուխտաւոր Նիկողոս Յ. Թոգաշէան .
յերոսաղէմ :